

ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

ОКЗ «ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ»

«Ні! Я жива, я буду вічно жити!»

Методико-бібліографічні матеріали
до 150-річчя з дня народження Лесі Українки

ХАРКІВ – 2021

УДК 821.161.2.09(092)(072)

Н 60

«Ні! Я жива, я буду вічно жити!» : методико-бібліографічні матеріали до 150-річчя з дня народження Лесі Українки / ОКЗ «Харківська обласна бібліотека для дітей»; уклад. Г.В. Бакаєва – Х., 2021. – 47 с.

Матеріал підготував:	Бакаєва Г.В.
Редактор:	Загrevська С. М., Лупіцька В. М.
Комп'ютерна верстка	Кірнос С. А.
Відповідальний за випуск:	Трохименко Г. В.

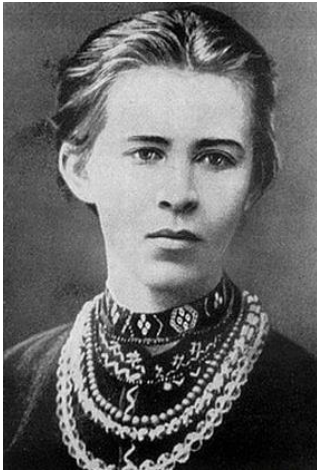
© ОКЗ «ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ»

www.bibl.kharkiv.com

<http://www.bibliomiste4ko.kharkiv.ua>

Мріє, не зрадь! Я так довго до тебе тужила.
Стільки безрадісних днів, стільки безсонних ночей.
А тепер я в тебе остатню надію вложила.

Мріє, не зрадь! Ти ж так довго лила свої чари
в серце жадібне моє, сповнилось серце ущерть,
вже ж тепера мене не одіб'ють від тебе примари,
не зляка ні страждання, ні горе, ні смерть.

25 лютого 2021 року виповнюється 150 років від дня народження української письменниці та громадського діяча Лесі Українки (Лариси Петрівни Косач-Квітки) – однієї із центральних постатей в історії національної культури. З іменем цієї видатної людини безпосередньо пов'язаний не лише розвиток модерного вітчизняного мистецтва, але й утвердження нової парадигми художнього, філософського, політичного, державницького мислення і загалом національного світовідчуття та світорозуміння. Поряд із Тарасом Шевченком та Іваном Франком Леся Українка є тією особистістю, життя й діяльність котрої багато у чому визначали й визначають культурне і суспільно-політичне становлення нашої країни.

Літературна спадщина цієї видатної письменниці належить до найкращих зразків української літератури. Леся Українка писала у жанрах поезії, драми, прози, публіцистики, також активно працювала у галузі фольклористики та брала активну участь в українському національному русі.

Винятково велике значення творчості Лесі Українки в історії української літератури полягає в тому, що вона урізноманітнила українську поезію новими темами й мотивами; збагатила її строфіку, ритміку й метрику. На переломі 19–20 віків, використовуючи сюжети, популярні у світовій літературі, Леся Українка стала в авангарді творчих сил, що виводили українську літературу на широку світову арену. Високохудожній гуманістичний творчий спадок Лесі Українки залишається одним із найбільших скарбів української літератури.

Забезпечення належних умов для відзначення ювілею Лесі Українки на державному рівні та популяризації творчої спадщини видатної письменниці та громадської діячки здійснюється згідно з Указом Президента України № 32/2021 від 29.01.2021 року «Про відзначення 150-річчя від дня народження Лесі Українки», та Постановою Верховної Ради України від 08.02.2018 № 2886-VIII «Про відзначення 150-річчя від дня народження Лесі Українки».

Відповідно до цих документів буде здійснено низку різноманітних заходів, серед яких:

- підготовка та видання повного зібрання творів Лесі Українки у 16-ти томах; словника мови творів Лесі Українки; репринтного видання з науковими коментарями прижиттєвих поетичних збірок ліро-епічних та драматичних поем Лесі Українки; щорічних збірників наукових праць, матеріалів і документів «Леся Українка і сучасність» та «Леся Українка: доля, культура, епоха»;
- створення повного бібліографічного словника Лесі Українки,
- електронного варіанту архіву родини Драгоманових-Косачів: Олени Пчілки (Ольги Косач), Михайла Драгоманова, Ольги Косач-Кривинюк, Оксани Косач-Шимановської, Юрія Косача;
- забезпечення функціонування Науково-дослідного інституту Лесі Українки Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

- розробку і запровадження екскурсійних маршрутів, пов'язаних з життям та творчістю Лесі Українки;
- створення науково-популярного фільму про життя та творчість Лесі Українки;
- забезпечення трансляції радіоспектаклів та показ фільмів за творами Лесі Українки.

До ювілею письменниці Міністерство культури та інформаційної політики України та Державне агентство України з питань мистецтв та мистецької освіти запускає проект «150 імен Лесі», який розповідатиме про багатогранність життя Лесі Українки, її оточення, сім'ю, послідовників, подорожі і творчість. Упродовж 2021-го року відбудуться численні події і заходи, що розкриють особистість поетеси. До реалізації задіяні літературознавці, митці, театрознавці, багато музейних інституцій та фондів й інші експерти.

«Леся Українка: 150 імен» – перш за все, це допомога українцям познайомитись із цілісним образом Лариси Косач-Квітки і поновити інтерес до читання праць Лесі Українки.

За ініціативи Харківської обласної бібліотеки для дітей та Харківської обласної універсальної наукової бібліотеки проводиться Міжнародний літературний марафон «Моя Леся Українка» (Додаток 1).

Ювілей поетеси разом з нами сьогодні за ухвалою ЮНЕСКО відзначає весь культурний світ на знак вшанування внеску Лесі Українки в розвиток української та світової культури.

Творчість Лесі Українки давно уже вийшла з українських берегів. Ліна Костенко написала про Лесю Українку: «Є таланти, є явища, є особистості європейського рівня».

Мерія міста Мадрид присвоїла ім'я Лесі Українки площі у столиці Іспанії, на якій розташоване Посольство України, а також підтримала пропозицію Посольства щодо встановлення на цій площі пам'ятника поетесі.

Відомо, що до 150-річного ювілею Лесі Українки видали збірку поетичних та драматичних творів іспанською мовою. Крім того, іспанський письменник Хосе Андрес Альваро Окаріс презентував нову книжку, присвячену письменниці «Леся Українка – душа України».

Її лірика, поеми, п'єси перекладені десятками мов народів світу. Образ та творчість великої поетеси вже багато років приваблює поетів, драматургів, письменників, композиторів, скульпторів, художників. Він увічнювався в творах М. Рильського, П. Тичини, В. Сосюри, А. Малишка, П. Воронька, М. Бажана, О. Гончара, І. Кочерги, грузинів С. Чіковані, К. Коладзе, С. Еулі, І. Абашідзе, її перекладали російські поети С. Маршак, М. Ісаковський, О. Прокоф'єв, М. Заболоцький, М. Ушаков, М. Алігер, литовець Вітаутас Бложе, естонець Гаральд Раяметс, болгарин Стоян Бакарджієв, сербська письменниця Йованка Хрвачанин, румунка Сазана Дельчу, канадська англійська письменниця Флоренс Лайвсей.

Постать поетеси відтворена у портретах, меморіальних комплексах і музеях, медалях, значках і марках, виготовлених до ювілею; у скульптурах і пам'ятниках на її честь.

Музеї та пам'ятники Лесі Українці є в Телаві, Києві, Колодяжному, Новограді-Волинському, Сурамі, Ялті...

Премію Кабінету Міністрів України імені Лесі Українки за літературно-мистецькі твори для дітей та юнацтва присуджують за твори, що сприяють вихованню молодого покоління в дусі національної гідності, духовної єдності українського суспільства та здобули широке громадське визнання. Нагороду, засновану 1971 року на честь святкування 100-річчя від дня народження Лесі Українки, вручають щороку 25 лютого в день народження письменниці.

На честь поетеси також названо астероїд № 2616.

В Україні ввели в обіг дві нові поштові марки, присвячені річниці з дня народження Лесі Українки. Їх можна придбати у відділеннях Укрпошти: на них зображені яскраві образи з відомої всім «Лісової пісні».

Національний банк випустив ювілейну монету на честь 125-річчя письменниці. В цьому році Національний банк випустить сувенірну срібну банкноту номіналом 200 гривень. Вона відтворює дизайн оновленої банкноти номіналом 200 гривень зразка 2019 року та виготовлена зі срібла 999,9 проби. На лицьовому боці зображений портрет Лесі Українки, на зворотному – в'їзна вежа Луцького замку. Біля портрету Лесі Українки є надпис: «За правду, браття, єднаємось щиро, Єдиний маєм правий шлях...». Також 21 січня 2021 року Національний банк України ввів у обіг срібну пам'ятну монету «До 150-річчя від дня народження Лесі Українки» номіналом 20 гривень.

Співуча муза Лесі Українки не раз надихала творців музики на створення пісень, сюїт, симфоній тощо. Твори видатної української поетеси свідчать про надзвичайну музикальність її натури, про те, що музика і поезія поєдналися в її творчості назавжди.

У різний час до поезій і драм Лесі звертались українські композитори – Микола Лисенко, Кирило Стеценко, Яків Степовий, Денис Січинський, Ярослав Лопатинський. І вже в XX столітті їхні традиції продовжують розвивати Андрій Штогаренко, Георгій Майборода, Віталій Корейко. Твори поетеси були покладені на музику композиторами Росії, Білорусі, Грузії, Вірменії.

Поєми Лесі Українки становлять вершину театрального мистецтва нашого часу. Постановка «Камінного господаря» у Київському державному російському драматичному театрі в 1939 році дала право цьому театру присвоїти ім'я поетеси. Ця ж вистава тривалий час йшла на сцені Львівського державного драматичного театру імені Марії Заньковецької, де роль Дон Жуана виконував Богдан Ступка.

Протягом лютого 2021 року у Національному музеї Тараса Шевченка демонструється виставка костюмів Національного академічного театру російської драми ім. Лесі Українки з вистав за творами Лесі Українки, що були представлені на сцені театру з 1939 по 2002 роки.

Лесі Українці присвячено художній фільм М. Маценка «Іду до тебе» (1972 р.) за сценарієм І. Драча, науково-популярні картини «Леся Українка» (1957 р., 1969 р.), документальну стрічку «Леся Українка» (1971 р.). Найвідоміші екранізації її творів – «Лісова пісня» (1961 р., В. Івченко) та «Лісова пісня. Мавка» (1980 р., Ю. Ілленко), «Спокуса Дон Жуана» (1985 р., В. Левін), телевізійна вистава «Оргія» (1991 р.). Композитор М. Скорульський 1936 р. написав балет «Лісова пісня» за однойменною драмою-феєрією Лесі Українки. Режисером С. Пасічником було поставлено поетичну виставу за поезіями Лесі Українки «Монологи. Вечір Слова» та виставу «Адвокат Мартіан». 30 записів веснянок і пісень з голосу Лесі Українки зробив Микола Лисенко, 225 пісень увійшло до збірки «Народні мелодії».

Прем'єра анімаційної картини «Мавка. Лісова пісня» запланована на 2021 рік. Сценарист мультфільму «Мавка. Лісова пісня» Ярослав Войцешек.

За мотивами стрічки режисери планують створити комп'ютерну гру та анімаційний серіал. Мультфільм вийде не лише українською, але й англійською мовами.

Глибше осягнути життєвий і творчий шлях Лесі Українки, її багатогранну складну обдаровану особистість рекомендуємо через спогади, листи, біографічні твори, різноманітні соціокультурні заходи:

Літературно-музичний вечір «Лесина пісня», презентація книги «Леся Українка – дітям», майстер-клас з вишивки «Таланти Лесі Українки», година поезії «Я вийду сама проти бурі і стану – помір'яєм силу» (Л. Українка), літературна година «Грай, моя пісне...», виставка-експозиція «Хотіла б я піснею стати», година поезії «Обернуся в легенду», «Образи і сюжети світової літератури в творчості Лесі Українки», виставка-портрет «Зірка у серце упала...», виставка – персоналія «Співачка зорі провідної» поетична альтанка «Українка Леся: сюжети з життя в ілюстраціях і документах», експрес-вікторини про життя та творчість, відеоперегляд «Дочка Прометея».

Також пропонуємо список тем і назв до організації книжкових виставок та інших форм соціокультурної роботи:

«Незгасна зоря України», «Лесині джерела», «Лесин дивосвіт», «Світле безсмертя Лесі Українки», «Леся Українка і театр», «Ім промовляти душа моя буде», «Як світ новий з старого збудувати...», «Ні, я жива! Я буду вічно жити!», «В граніті і бронзі: пам'ятники Лесі Українці», «Довго щирими сими словами до людей промовлятиму я...», «А скільки їй звірялося в любові» (вірші, присвячені Лесі Українці), «Вона в віки майбутні йти повинна...», «Будуть приходити люди... Будуть!».

У заходах бажано включати пісні (усього їх 47) на вірші Лесі Українки: «Мотив», «Вечірня година», «Грай, моя пісне!», «Колискова», «Веснянка», «Лукашева сопілка», «Стояла я і слухала весну», «Над хвилями моря на скелі», «На мотив з Міцкевича», «Гетьте, думи, ви хмари осінні», «Літо краснее минуло», «Останні квітки», «Хвилини».

Радимо провести опитування серед молоді «Що імпонує мені в Лесі Українці як особистості?».

Міжнародний літературний марафон «Моя Леся Українка»

З нагоди 150-річного ювілею з дня народження української поетеси Лесі Українки ОКЗ «Харківська обласна бібліотека для дітей» та ОКЗ «Харківська обласна універсальна наукова бібліотека» за підтримки Департаменту культури і туризму ХОДА у 2021 році проводять Міжнародний літературний марафон «Моя Леся Українка».

Мета. Популяризація творчої спадщини визначної української поетеси та долучення до поглибленого ознайомлення з життям та творчістю Лесі Українки.

До участі у марафоні запрошуються шанувальники великої поетеси: діти та дорослі, усі охочі без будь-яких вікових обмежень.

Терміни проведення

1 лютого 2021 р. – 31 березня 2021 р.

Умови участі у Марафоні «Моя Леся Українка»:

1. Прочитати будь-який твір Лесі Українки повністю чи уривок. Зробити відеозапис.
2. Опублікувати відеоматеріали Вашої роботи на сайтах, віртуальних дисках з віддаленим доступом, сторінках у соціальних мережах організації (установи, закладу) або особистих з хештегом #МояЛесяУкраїнка. Надіслати організаторам марафону електронного листа (hobd2020@gmail.com): **обов'язково зробити посилання на відео**; вказати прізвище, ім'я учасника, населений пункт, власну електронну адресу, а для дітей – вік.
3. За бажанням можна виконати ілюстрацію/малюнок до будь-якого твору Лесі Українки, зробити фото чи сканувати роботу.
4. Опублікувати світлину на сайтах, віртуальних дисках з віддаленим доступом, сторінках у соціальних мережах організації (установи, закладу) або особистих з хештегом #МояЛесяУкраїнка. Надіслати організаторам марафону електронного листа (hobd2020@gmail.com): **обов'язково зробити посилання** на Вашу роботу; вказати прізвище, ім'я учасника, населений пункт, власну електронну адресу, а для дітей – вік.

Нагородження.

Усі учасники Літературного марафону одержують дипломи.

10 учасників (5 дітей, 5 дорослих), які будуть визначені випадковим чином у системі Random, одержать подарунки.

ОРГКОМІТЕТ

Леся Українка. Життя і творчість талановитої поетеси

Поетична альтанка

150 років тому, 25 лютого, на Волині, у Новоград-Волинську, у сім'ї Косачів народилась донька. Синьоока білява дівчинка із душею гордою і ніжною, серцем лагідним і чистим. Характером сильним, волею незламною. Мама назвала її Лесею.

Мати Лесі Українки – відома письменниця Олена Пілка – вплинула на формування світогляду, сформувала патріотичні погляди, заохочувала до вивчення фольклору, етнографії. Завдяки матері Леся «змалечку пише добірною українською мовою». Батько Лариси – юрист і громадський діяч Петро Косач – був родовитий землевласник, маршалок повітового дворянства з генеральським званням. Він урятував життя Лесі, коли вона була ще немовлям. Оскільки мати не могла годувати доньку груддю, бо захворіла на тяжку анемію, то батько, боячись, що дитина загине, взяв відпустку і за лікарськими приписами, які старанно виконував, налагодив штучне вигодовування і виходив Лесею сам. Може, тому вони, донька і батько, були найщирішими і найніжнішими приятелями. Та й Леся була подібна до нього і вродою, і вдачею. Для своєї улюблениці Петро Косач побудував «білий домік», де Леся писала свої твори, був одним з перших читачів. Підтримуючи обдарування і захоплення, все ж найбільше турбувався про здоров'я, тривожився, коли у «білому домику» до пізньої ночі горіло світло. Найбільше, що дав дочці, – безкорисливу справжню батьківську любов, матеріально забезпечив здобуття освіти, сприяв розвитку обдарувань, захоплень, вплинув на становлення характеру і вдачі.

Дитячі роки Лесі минали на Поліссі, у краю соснових борів, таємничих лісових озер, росистих лук. Дівчинка росла веселою, жвавою, розумницею. Була здібною і працювитою, товаришувала з сільськими дітьми. Разом з братами і сестрами брала участь у народних святах. Одягали українські костюми, співали пісні, грали народні ігри. Волинський фольклор вражав дівчинку своєю міфологією з її мавками, перелесниками, русалками. Маленька Леся так повірила в існування лісових істот, що в ночі, таємно, бігала в ліс і шукала там мавку. Пісня, казка, легенда, на все життя полонили уяву майбутньої поетеси. Пізніше вона написала:

Давно, в дитячий любий вік,
В далекім ріднім краю
Я чула казку. Чула раз,
І досі пам'ятаю.

Змалку Леся захоплювалася мистецтвом, мала неабиякий хист до музики, гри на фортепіано. На жаль, хвороба прикувала її ще дівчинкою до ліжка, тож відомої піаністки з неї не вийшло. Якби не хвороба, хто зна, чи не стала б Леся геніальним композитором.

Мій давній друже! Мушу я з тобою
Розстатися надовго... Жаль мені!
З тобою звикла я ділитися журбою,
Вповідувать думки веселі і сумні.
Тож при тобі, мій друже давній, вірний,
Пройшло життя дитячеє моє.
Розстаємось недовго ми з тобою!
Зостанешся ти в самоті німій,
А я не матиму де дітися з журбою...
Прощай же, давній, любий дуже мій.

Касіян Гранат, молодий чиновник, який служив з батьком в одній установі, залишив такі спогади: *«Леся відзначалася великою жіночністю. Леся любила одягатися. Одягалася гарно, але скромно, спеціально любила гарні блузки. На лівій руці носила чорну рукавичку. Ходила Леся рівно, але з паличкою... Невисока білява молода жінка, бліда, тендітна, ніби стомлена, але енергійна, весела. Ось вона сміється і з її звужених повік випромінюється тепло, густа синява, біля очей лягають тоненькими павутинками зморшки. Ось вона перестає сміятись, і враз павутиннячко зникає, зникає і синява очей. Вони стають світлими, блакитними, допитливими, ніби вона чогось жде від співбесідника. Ось вона піднімає невеличку руку, білу-білу, із синіми прожилками, і поправляє сплетені вузлом коси. Між брів, не зачіпаючи високого сяючого чола, стримить тоненька риска».*

Оточення надзвичайно впливає на формування особистості, на розвиток обдарувань, захоплень, світогляду, на характер, на рівень освіченості. І, можливо, найважливішу роль відіграє найближче оточення – родина, де дитина росте і розвивається.

Як багато про людину може сказати її зовнішність: про життєві обставини, характер, вдачу, моральні якості, тобто внутрішній світ.

Звісно, фотографії – це миттєвості, тому не завжди вони фіксують характерний звичайний вираз обличчя. Лише один знімок Климентій Квітка, чоловік поетеси, вважав вдалим *«скромний вираз на тій карточці ближчий до властивого Лесі виразу. Можу запевнити, що і сама Леся находила сей знімок подібнішим за інші, хоча казала, що вираз обличчя надто вже сумний».*

Значно ближчими до істини є живописні портрети. Відомі дві прижиттєві малярські роботи: Ф. Красицького та І. Труша. За свідченнями Климентія Квітки *«найбільш вартим репродукції є портрет, що змалював Іван Труш у Києві, хоча... тоді вираз Лесі був виключно втомлений».* - Чи характеризує зовнішній портрет великої поетеси її внутрішній світ, характер? (Привітна, терпляча, добра, жіночна).

Із ранніх років Леся мала здібності до різних мов, володіла французькою, німецькою, англійською, болгарською, польською, грецькою та латиною, а вже наприкінці свого життя ще й іспанською. У 19-річному віці вона самостійно склала для своїх сестер підручник *«Стародавня історія східних народів»* українською мовою. Також багато перекладала М. Гоголя, А. Міцкевича, Г. Гейне, В. Гюго, Гомера й інших.

Творчий псевдонім поетеса запозичила в свого дядька: Михайло Драгоманов підписував свої публіцистичні твори *«Українець»*. Що стосується імені, то Лесею її лагідно називали в сім'ї.

Леся не лише писала вірші, а й створювала нові слова – їй маємо завдячити існуванням слів *«промінь»*, *«напровесні»*, а її мати, письменниця Олена Пчілка, ввела в лексикон українців інше знайоме нам нині слово – *«мистецтво»*.

Леся брала уроки малювання у відомого художника-імпресіоніста професора О. Мурашка. *«Мати і дитина»* – картина, яку намалювала Леся Українка у 1893, можна схарактеризувати як ностальгію за материнством, що не збулося. Стільки ніжності, доброти і любові у постаті матері, що навчає свою дитину пізнавати світ. А Леся власних дітей не мала, але любила своїх небожат і ставилась, як до рідних. А дітьми називала свої твори. *«Літня пора, полудень. У саду мати з донькою біля пташиного гнізда. Щоб бути ближче до дитини, мати стала на коліна. У жінки струнка зграбна постава, витончені руки і рухи, на обличчі - щира посмішка, крізь яку світиться материнська любов. Дівчинка довірливо тулиться до ньки...».*

Леся Українка написала поезії для дітей, які об'єднала в цикл *«В дитячому крузі»*. 1893 р. у Львові вийшла перша поетична збірка *«На крилах пісень»* та було написано поему *«Давня казка»*.

На десятому році життя Леся Українка тяжко захворіла. У переддень Богоявлення 1881-го, коли родина вже мешкала в Луцьку, цікавість потягнула дівчинку до берега річки Стир – подивитися, як будуть святити воду. Лариса тинялася берегом і дуже змерзла. Повернувшись додому злягла – захворіла, почала боліти права нога.

Висновок лікарів був невтішним – гострий ревматизм, але, як виявилось, цей діагноз був неправильним: у дівчинки починався туберкульоз кісток. Щоденна боротьба з недугою гартувала волю Лесі Українки. Відраду й фізичне заспокоєння дарувала їй праця. Дівчина захоплювалася світовою літературою, історією, мовами.

З 1882 року хвороба почала стрімко розвиватися – опухала рука. Лікарі порадили вивозити Лесю до моря. Подальші консультації з найкращими лікарями дали єдиний результат – потрібна операція. Вона була проведена в жовтні 1882-го під загальним наркозом. Лесю «приспали і витягли з кисті лівої руки дві кісточки, уражені туберкульозом».

Скута, але нескорена...

Хто вам сказав, що я слабка,
що я корюся долі?

Хіба тремтить моя рука
чи пісня й думка кволі?

Ви чули, раз я завела
жалі та голосіння, –
то ж була буря весняна,
а не сльота осіння.

А восени... Яка журба,
чи хто цвіте, чи в'яне,
тоді й плакучая верба
злото-багряна стане.

Коли ж суворою зима
покриє барви й квіти –
на гробі їх вона сама
розсипле самоцвіти.

«Мріє, не зрадь!».

Але хвороба надалі прогресувала. Вона не давала дівчині змоги продовжувати освіту.

Згодом була поїздка 15-річної Лесі до Чорного моря, яка викликала багато вражень та вилилась у ліричному циклі «Подорож до моря».

Далі, далі від душного міста!
Серце прагне бують на просторі!

Бачу здалека – хвиля іскриста
Грає вільно по синьому морі.

А у тую неділеньку рано
Синє море чудово так грає,
Його сонечко пестить кохано,
Красним-ясним промінням вітає.

Далі була Болгарія (1894 р. – 1895 р.), Крим («Кримські спогади», «Кримські відгуки», «Іфігенія в Тавріді»). Тут, у Криму, 1897 р. Леся Українка зустрілася з С. Мержинським й через його сприяння знайомиться з редакцією петербурзького журналу «Жизнь». Пізніше – Італія (1901 р. - 1903 р.). Леся побувала в багатьох містах Італії, де вона захоплювалася пам'ятками архітектури, живопису, скульптурами Леонардо да Вінчі, Рафаеля, Мікеланджело...), відвідала Єгипет (зими 1909 р. – 1913 р., тут вивчала життя і стародавню культуру арабів, що вилилось у циклі віршів «Весна в Єгипті», 1910 р., вона побувала в Каїрському музеї, оглядала піраміди...).

Феноменально ерудована дівчина «поселяла» в Україні сюжети з Давнього Єгипту «В дому роботи – в країні неволі», старосврейської історії «У полоні», «На руїнах», європейського Середньовіччя «Роберт Брюс», «Стара казка» тощо. І настільки гармонійно, що читачі сприймали це як щось своє, рідне, споконвічно знайоме.

Леся Українка була людиною скромною, самокритичною. Перші вірші доводилось у неї видобувати мало не силоміць. А біографію свою до друку нізащо не хотіла давати, навіть тоді, коли була авторкою геніальної збірки «На крилах пісень».

«Коли б я побачила свою біографію в друку, се була б найприкріша хвилинка мого життя». «Характер мій якийсь скритий, мені це не подобається, завжди стараюсь бути якось ширше, вільніше». Але в неї велика сила волі і цілеспрямованість «Хіба тільки якась диявольська сила мене затримає, коли я не дійду свого».

На власні кошти 1903 р. Леся організувала експедицію для запису на фонограф героїчного епосу українського народу від його творців і носіїв –кобзарів-бандуристів та лірників, як результат незабаром вийшла збірка «Думи». Того ж року поетеса завершила писати поему «Одно слово».

Незважаючи на тяжкий стан, матеріальну скруту, письменниця працює в якомусь напружені, ніби поспішаючи. *«Сказати хотілось багато, а часу залишалось мало...».*

Тридцятилітня війна з хворобою Лариси Косачівни. Терплячість, самостійність, витримка, справді залізна сила волі були потрібні Ларисі Косачівні в період війни з хворобою. *«Щоб не плакати, я сміялась»,* – скаже вона в одному з віршів. А чи легко це було – тамувати нелюдський біль? Та вона не хотіла, щоб страждали через неї інші, тому, зціпивши зуби, мовчала.

Щодо України, її історичної долі, Леся Українка писала: *«Ми відкинули назву українофільство, а звемось просто – українцями, бо ми ними таки є».* *«Зніміть з мене се ганебне тавро азіата; воно гнітить мене – я європейка».* Те, що вона була саме європейка і мала широкий світогляд, свідчить наступне: *«Не хочеться приклад брати з наших, які тільки пишуть і мало читають, – і то тільки своє».* Леся Українка вважала, що переклади з чужомовної літератури відіграють одну з провідних ролей у просвіті народу: *«Як українці знатимуть чужу літературу, то, може, згине з нашої дилетантизм».*

Слово, чому ти не твердая криця,
Що серед бою так гостро іскриться?
Чом ти не гострий, безжалісний меч,
Той, що здимає вражі голови з плеч?
Ти, моя щира, гартована мова,
Я тебе видобуть з піхви готова,
Тільки ж ти кров з мого серця проллеш,
Вражого ж серця клинком не проб'єш...

Леся Українка – високоосвічена ерудована людина. Знання свої здобула завдяки батькам, великій силі волі, витримці, бажанню. Отже, короткий підсумок – *semper tigo* (завжди учень). Не зайве буде й нам скористатися таким девізом.

Ще один штрих до характеру поетеси – це її стосунки з Мержинським. На таку любов здатна лише людина шляхетної душі і глибоких почувань. Леся не кохав Сергій Мержинський, але саме вона поїхала у Мінськ до приреченого, коли «розгублені друзі сахнулися врозтіч», навіть родичі залишили його. Коли постало питання, чи їхати їй, ще не зовсім здоровій, вирішує їхати, переступивши навіть через заборону матері. З листів до Ольги Кобилянської дізнаємося про стан душі поетеси у той час. У ніч смерті коханого вона створила драму «Одержима» і тому, як напише згодом, пережила цей немилосердний удар долі. Ця сторінка життя відкрила нам жінку люблячу, сильну духом, саможертвону і героїчну.

Не жаль мені, що я тебе кохаю,
Та в нас дороги різно розійшлись.
Ні, не кажи, що зійдуться колись!
Не зійдуться, мій друже, я те знаю.
Моє кохання – то для тебе згуба:
Ти наче дуб високий та міцний,
Я ж наче плющ похилий та смутний, –
Плюща обійми гублять силу дуба.
Та без притулку плющ зелений в'яне,
Я не зав'яну, я знайду руїни,

Я одягну обдерті, вбогі стіни,
Зелений плющ оздобою їм стане.
В країну смутку вітерець прилине
І принесе мені луну розмови
Від мого дуба любого з діброви, –
І спогад любих літ повік не згине.

Лірична сповідь Лесі Українки «Твої листи завжди пахнуть зов'ялими трояндами...» присвячена єдиному коханню поетеси – Сергію Мержинському.

Як талановита перекладачка, Леся Українка зводила мости між народами своїми перекладами українською мовою творів М. Гоголя «Запропаща грамота», «Зачароване місце», І. Тургенєва «Німфи», Г. Гейне «Книга пісень», Г. Гауптмана «Ткачі», віршів А. Міцкевича, В. Гюго, Дж.-Г. Байрона, ряду ліричних пісень Стародавнього Єгипту.

Леся Українка – високоосвічена обдарована особистість з багатим духовним світом, з високими моральними принципами, шляхетна і благородна натура. Завдяки силі волі, витримці, залізному характеру витримала випробовування долі і могла підвести підсумок: «Зрештою, життя моє не було убогим, і сором було б мені плакатись на нього». У свій час Леся Українка була ідеалом і прикладом для оточення. Вона спромоглася сягнути таких вершин духу, що під силу лише генієві.

Діяльність Лесі Українки не давала спокою імперській владі. У січні 1907 року в Києві, у будинку №97, де жила Леся, жандарми вночі здійснили обшук, який тривав майже шість годин. Забрали 121 брошуру, 11 листів, ще деякі видання й матеріали; Лесю Українку та її сестру Ольгу тієї ж ночі заарештували. Протримавши в дільниці добу, відпустили після того, як Леся Українка дала підписку про явку на першу ж вимогу.

«Може, настануть кращі часи»...
В тую країну, де щастя і горе однаково милі,
В тую країну, де усміх і сльози однаково ясні,
В тую країну, де чола підводять похилі,
Де не сльозами, а співом ридають нещасні.
Я не журюся, чи рано, чи пізно загину,
Я не журюся, що світ сей хороший покину,
Я не журюся – нехай там життя моє гасне.
Зоре моя! В тебе світло повік буде ясне.
Інші будуть співці по мені,
Інші будуть лунати пісні,
Вільні, гучні, одважні та горді,
Поєднуються в яснім акорді
І полинуть у ті небеса,
Де сіяє одвічна краса,
Там на їх обізветься луною
Пісня та, що не згине зо мною.

Тим часом, з 1909 року. стан Лесиноного здоров'я погіршився, вона їздила на лікування до Грузії та в Єгипет. Але попри важкий фізичний стан, перемагаючи біль силою духу, Леся Українка саме за тих 4-5 років, що передували її смерті, створила свої геніальні твори – «Лісову пісню», «Кам'яного господаря», «Оргію», «Триптих».

Літала могутня орлиця.
Летючи співала,
Орлів закликала
До сонця крізь хмари пробитися
Шугала крізь хмари,
Гриміла громами,
Веселкою радісно грала
І раптом упала

На скелі високі
Над морем глибоким
І гордо, велично сконала...
В невтомному льоті..
Згорнулися могутнії крила...

Останньою її драматичною поемою стала «Оргія», завершена наприкінці березня 1913-го. А вже в червні Лесі різко погіршало – вона рвалася писати, але кволі руки вже не тримали пера. Тихим голосом вона диктувала матері план драматичної поеми, основним мотивом якої знову мала бути боротьба за звільнення людини, і знову жевріла в ній надія: «Може, настануть кращі часи»...

Померла поетеса 1 серпня 1913 р. в місті Сурамі (Грузія) в оточенні рідних і друзів. Похорони відбулися через кілька днів у Києві на Байковому кладовищі (на похорон прибули делегації з різних частин України, Росії, Кавказу...).

Я прилину до вас
Першим вітром тужливим весняним.
Журавлиним ключем
Прилечу із натомлених дальніх доріг,
Повернуся сюди
Солов'їними первопіснями,
Рушником обернусь
В прадідівський святий оберіг.
Коли перші громи розітнуть
Чисте небо промінням вогненным.
Коли гомін лісів відгукнеться вам
Смутком тужливим моїм,
Отоді спом'яніть , я прошу вас,
Отак всі про мене,
Щоб цей спогад у вічні
Незнанні світи долетів.
Я лишила вам слово,
Яким користатись завжди уміла.
Залишила вам голос.
Щоб із вічності він аж сюди долетів.
Щоби моя любов до України змаліти несміла.
І голубила завше і всюди
Достойних дочок і синів.
Вона, мов креміль, була горда почуттям,
Що є дочкою рідної країни;
Свою любов у віршах передала нам,
Як дар святий для нашої родини.

Коли Лесю Українку ховали в Києві, на Байковому кладовищі, влада не тільки заборонила нести труну з її з тілом на руках, тримати вінки або квіти, співати дорогою «Вічну пам'ять», а й навіть виголошувати промови... Та чи це щось дало? І через сто п'ятдесят років після її кончини ми, сьогоднішні, знаємо й шануємо Велику Українку.

«На світі запалає покинутий вогонь моїх пісень,
І стримуваний племін засіє,
вночі запалений, горітиме удень»
І було горе ...І був відчай ...
Уста говорять: «Він навіки загинув!»
А серце каже: «Ні, він не покинув».
Ти чуєш як бринить
Струна якась тремтяча?

Тремтить - бринить, немов сльоза гаряча,
Тут в глибині і б'ється враз зі мною:
– «Я тут, я завжди тут , я вся з тобою!»
І кожний раз, коли почне бриніти,
Тремтять в моєму серці тії квіти,
Що ти не хтів їх у труну ховати,
Тремтять і промовляють враз зо мною:
«Тебе нема, але я все з тобою!».

Кожним словом, кожним променем думки, кожним боєм своїм живе в душі нашого народу людина, що її ім'я – Леся Українка. Її образ ніжний і чистий, майже ніколи – веселий, частіше – в задумі чи смутку, її поезія і її слово.

Важливо, щоб на соціокультурних заходах звучали слова великої поетеси: декламувалися її твори, ставилися сцени із її п'єс, виконувалися ромansi, пісні на слова Лесі Українки. А саме: романс М. Лисенка на слова Л. Українки «Смутної провесни», романс П. Гайдамаки на слова Л. Українки «Горить моє серце...», романс М. Степаненка на слова Л. Українки «До тебе, Україно», романс П. Гайдамаки на слова Л. Українки «Нічка тиха й темна була», романс М. Степаненка на слова Л. Українки «Коли сниться мені», романс Я. Степового на слова Л. Українки «Гетьте, думи», романс Є. Юцевича на слова Л. Українки «Ой, здається, не журюся» та інші.

«Лісова пісня» – не тільки драма, але й балет, опера, кінофільм. Звідси випливають великі можливості для бібліотек з популяризації цієї драми - феєрії.

«Хотіла б я піснею стати...»

Літературно-музична композиція

«Ні! Я жива! Я буду вічно жити!
Я в серці маю те, що не вмирає».

До заходу оформлено книжкову виставку

«Ні, я жива! Я буду вічно жити!»

У залі створюється атмосфера життя справжнього лісу. Чути його голос - співають птахи, лунають шарудіння і звуки, шелестить листя дерев, тривожні помаху крил, сріблиться на авансцені справжнє лісове озеро.

Звучить музика з опери В.Кирейка «Лісова пісня».

Ведуча 1. У одному з листів поетеса писала: *«Найгірша помилка мого життя – се що я зросла у волинських лісах, решта все тільки логічні наслідки. А проте я не згадую лихом волинських лісів. Сього літа, згадавши про їх, написала «драму-феєрію» на честь їм, а вона дала мені багато радощів, хоч я відхорувала за неї (без сього не йде!)».*

Ведуча 2. Образи казок, повір'їв, переказів увійшли в духовний світ Лесі Українки ще з дитинства. У драмі-феєрії «Лісова пісня» Леся передала свої почуття, прагнення, пристрасний порив до світлого, гармонійного життя.

Ведуча 1. Цей шедевр вона написала всього лише за три тижні у м. Кутаїсі, що на Кавказі. Леся тяжко сумувала за Батьківщиною.

Ведуча 2. Драма феєрія Лесі Українки «Лісова пісня» зачаровувала мене з першого аркуша. Це магічна історія не лише про кохання й зраду, але й про природу, заснована на багатій українській міфології.

Ведуча 1. Прочитайте цю книгу, вона вартує кожної витраченої на її читання хвилини. Скоріш за все, після знайомства з цим твором, у вас виникне бажання прочитати ще щось з багатогранної творчої спадщини Лесі Українки.

Ведуча 2. Високу мистецьку цінність представляє «Лісова пісня». У цей твір Леся впровадила нові засоби мистецького слова, нові форми вислову, нову мелодію, а передовсім прекрасні образи природи. Вона фантастично змальовує природу, красу лісу і озера, чар русалок. Вродлива Мавка є не лише образом чару лісової природи, але й символ краси поезії та життя: «Ні я жива, я буду вічно жити! Я в серці маю те, що не вмирає».

Ведуча 1. Ідея створити «Лісову пісню» була нав'язана спогадами дитинства. За жанром «Лісова пісня» - драма-феєрія (таке визначення твору дала сама Леся Українка). «Лісова пісня» - нова жанрова форма, створена поетесою.

Ведуча 2. «Лісова пісня» – твір про красу чистого кохання, високу мрію та одвічний потяг людини до прекрасного. А прекрасне в природі, як і в людській душі, ніколи не вмирає. Саме тому «Лісову пісню» називають «діамантовим вінцем» творчості Лесі Українки. А сама драма-феєрія і до сьогодні є одним із шедеврів світової літератури.

Ведуча 1. Поема дає можливість насолодитись моментами: музикою, лісом, віршами, барвами природи та виром життям довкола. Книга навіває смуток та радість, дає можливість

подумати про казки та реалії, мрій та буденність. Це твір про те, як уявне можна поєднувати з явним.

Ведуча 2. Леся Українка розглядає природу як більш гармонійний світ, саме наближення людини до природи, на погляд авторки, є орієнтиром на шляху до ідеалу, способом самовдосконалення, одуховлення.

Ведуча 1. До написання «Лісової пісні» Леся Українка йшла все життя.

«Історію Мавки може тільки жінка написати», – полемічно наголошувала Леся в листі до матері. І зізнавалась, що «я таки сама «неравнодушна» до сеї речі. Мені здається, що я просто згадала наші ліси та затужила за ними...».

Ведуча 2. Леся оспівує красу цього чудового краю, використовує його легенди та міфологію.

Звучить романс К.Стеценка «Стояла я і слухала весну».

Пропонуємо вам переглянути сценку з «Лісової пісні».

Ведуча 1. Лісове царство це особливий світ, в якому живуть міфічні істоти. Ліс завжди наче щось приховує за деревами, кущами, узліссями, болотами.

Ведуча 2. І ось з'являється «Той, що греблі рве» (виходить водний хлопець), «Молодий, дуже білявий, синьоокий, з буйними і разом плавкими рухами; одяг на йому міниться барвами, від каламутно-жовтої до ясно-блакитної, і поблискує гострими злотистими іскрами». Він тривожить потерчат, які тільки-но прокинулись. Це жвавий та енергійний водний хлопець з занадто бурхливою та непередбачуваною поведінкою. «Той, що греблі рве» шукає своє давнє кохання – Русалку, яка незабаром виринає до нього.

Ведуча 1. Їхню бесіду перериває батько Русалки – Водяник, який живе у лісному озері. «Водяник – це древній, сивий дід, довге волосся і довга біла борода всуміш з баговинням звисають аж по пояс. Шати на ньому – барви мулу, на голові корона із стулок черепашки. Голос глухий, але дужий». Водяник – це суворий та справедливий дух води, він стежить за порядком та не любить зазіхання з боку чужинців.) Він сварить свою доньку за те, що вона повелася з чужинцем. Потім Водяник дає Русалці настанови і застерігає від непослуху, погрожуючи, що її може забрати Той, що в скалі сидить. Вона слухається батька та опускається на дно озера.

Ведуча 2. (виходить Лісовий)

У чагарниках причаївся Лісовий «малий, бородатий дідок, меткий рухами, поважний обличчям; у брунатному вбранні барви кори, у волохатій шапці з куніці». «Я звук волю шанувати...»

Ведуча 1. На лісову галявину з плакучою березою й великим престарим Дубом виходять дядько Лев і його небіж (племінник) Лукаш. Вони збираються тут, біля озера, збудувати собі хату. Але лісові істоти не хочуть, щоб люди потривожили їхній спокій. Лісовик зупиняє Русалку, яка похваляється потопити людей, говорячи, що коли б не дядько Лев, давно б не стало вже цього дуба й інших дерев.

Ведуча 2. Лукаш «Дуже молодий хлопець, гарний, чорнобривий, стрункий, в очах ще є щось дитяче; убраний так само в полотняну одяг, тільки з тоншого полотна; сорочка випущена... підперезана червоним поясом, коло коміра і на чохлах червоні застіжки; свити він не має, на голові бриль, на поясі ніжик і ківшик з лика на мотузку».

Ведуча 1. Весна. Все починає розвиватися. Прокидається Мавка в дуплі старої верби, де вона зимувала, від чарівної мелодії сопілки. Це грає Лукаш. Мавка хоче побачити його, а Лісовик застерігає: «Не задивляйся ти на хлопців людських. Се лісовим дівчатам небезпечно». З'являється Лукаш, хоче наточити соку з берези, але підбігає Мавка й не дає йому це зробити, називає березу своєю сестрою, а сік – її кров'ю. Лукаш дивується цьому, але йому подобається зеленокоса лісова дівчина.

Ведуча 2. Мавка «В ясно-зеленій одяжі, з розпуценими чорними, з зеленим полиском, косами...»; «Як дівчина... ба ні, хутчій як панна, бо й руки білі, і сама тоненька, і якість так убрана не по-наськи...».

Ведуча 1. Мавка слухає чарівні звуки сопілки, від якої пишніше розцвітають квіти, голосніше співають птахи. Їй не хочеться розлучатися з хлопцем.

Ведуча 2. І тоді об'єднається світ лісу – фантазії, міфів, пісень – зі світом буденних турбот.

Це поема, де зустрілося два світи, магічний та міфологічний. І як виявилось, жоден із персонажів не був готовий до такої зустрічі. Звісно, головні герої Мавка та Лукаш покохали один одного, але вони були з різних світів, а отже і не могли бути разом.

Лукаш

Що ж, ти зовсім така, як дівчина,
Ба ні, хутчій, як панна,
Бо й руки білі і сама тоненька,
І якось так убрана не по-наськи.
А чом же в тебе очі не зелені?
О, уже зелені, А були, як небо, сині...
О, тепер вже сині,
Як тая хмара... Ні, здається,
Чорні, чи, може, карі?
Дивна дуже ти.

Ведуча 2.

Грає Лукашева сопілка, звучить пісня

Ведуча 1. Лише покохавши одне одного, герої стають по-справжньому щасливими.

Мавка

Твоя сопілка має кращу мову.
Заграй мені, а я поколишуся.
(Лукаш грає веснянки).
Стояла я і слухала весну.
Весна мені багато говорила,
Співала пісню дзвінку, голосну,
То знов таємно-тихо шепотіла.
Вона мені співала про любов,
Про молодощі, радощі, надії,
Вона мені переспівала знов
Те, що давно мені співали мрії.

Ведуча 2. (З'являється Русалка).

У полі Польова Русалка – подруга Мавки, проте в неї зовсім інший характер. Вона заздрілива, підступна та лиха. Заздрить щастю Мавки й мріє погубити її коханого Лукаша, бажає йому смерті. Русалка – легковажна та грайлива: «Русалка впливає і знадливо всміхається, радісно складаючи долоні. На ній два вінки – один більший, зелений, другий маленький, як коронка, перловий, з-під нього спадає серпанок».

З гір на долину
біжу, стрибаю, рину!
Місточки збиваю,
всі гребельки зриваю,
всі гатки, всі запруди,
що загатили люди, –
бо весняна вода,
як воля молода!

Ведуча 1. (І ось з'являється молодиця Килина).

Килина – втілення бездуховності й моральної обмеженості. Вона в усьому протистоїть Мавці – уособленню любові й краси. Коли Лукаш зраджує кохану і сватає Килину, охоплена відчаєм Мавка втрачає бажання жити й добровільно погоджується покинути цей світ, зникнути «у підземеллі темного Марища» – Того, що в скалі сидить.

Лукаш не зміг відстояти своє кохання, не зміг «своїм життям до себе дорівнятися». А зрада Лукаша почалася з того моменту, коли поріг його хати переступила Килина.

Тобто лише любов є основою світу, саме вона дає сенс існуванню. Проте, зіставляючи два різко протилежні образи Мавки й Килини, авторка наголошує, що не кожен здатен кохати. Кохання – це постійна готовність до жертвності заради коханої людини. Лукаш має чисту, світлу, прекрасну душу, це символізує його білий полотняний одяг у першій дії. Такою приходять у світ майже кожна людина. Потім хлопець зраджує свою чистоту й перетворюється на вовкулаку. Тобто, зраджуючи духовне в собі, людина стає моторошною потворою.

Ведуча 2. Мавка намагалася зробити усе аби сподобатися йому, вона навіть поступилася своїми звичками та бажаннями, заплела волосся у косу. Мавка принесла в Лукашеву хату не тільки красу, з нею прийшла до лісової господи прихильність природи й достаток (*«Як вона глядить корів, то більш дають набілу»*). Та коли Мавка остаточно втратила себе, Лукаш вирішив одружитися на іншій.

Ведуча 1. (З'являється Перелесник).

У лісі живе Перелесник (дух вогню). Перелесник – ... *«гарний хлопець у червоній одежі, з червонястим, буйно розвіяним, як вітер, волоссям, з чорними бровами, з блискучими очима»*. Це надзвичайно енергійний, жвавий, веселий лісовий хлопець, закоханий у Мавку, він допомагає їй у скрутні хвилини, намагається врятувати її життя.

«Я визволю тебе, моя кохана!»

Ведуча 2. У кінці драми Лукаш стає вовкулакою, але Мавка жаліє коханого, прощає його і повертає йому людську подобу. Береза шелестить кучерявим листом, весняні гуки озиваються в завітчанім гаю, тьмяний зимовий день змінюється на ясну, місячну весняну ніч. Мавка спалахує раптом давньою красою в зорянім вінку. Лукаш кидається до неї з покликом щастя. Однак надто багато смутку довелося пережити Мавці – вона перетворюється на Вербу. Мати й Килина, які понад усе прагнуть багатства, постійно сваряться й бідніють. Розлючена Килина хоче зрубати Вербу-Мавку, але Перелесник (дух вогню) запалює Вербу, а з нею згоряє все господарство. Мати й Килина повертаються в село, а Лукаш залишається в зимовому лісі, де був щасливим з коханою.

Ведуча 1. Лукаш нахиляється до того місця, що показала Доля, знаходить вербову сопілку, що був кинув, бере її до рук і йде по білій галяві до берези. Сідає під посивілим від снігу довгим віттям і крутить у руках сопілочку, часом усміхаючись, як дитина. Легка, біла, прозора постать, що з обличчя нагадує Мавку, з'являється з-за берези і схиляється над Лукашем.

Ведуча 2. З-за берези виходить знайома постать – то образ Мавки, яку завжди кохав Лукаш. Лукаш починає грати. Спочатку гра його сумна, як зимовий вітер, як жаль про щось загублене і незабутнє, але хутко переможний спів кохання, тільки звучить голосніше, жагливіше, ніж у першій дії, покриває тугу. Як міниться музика, так міниться зима навколо: береза шелестить кучерявим листом, весняні гуки озиваються в завітлім гаю, тьмяний зимовий день змінюється в ясну, місячну весняну ніч. Мавка спалахує раптом давньою красою у зорянім вінці. Лукаш кидається до неї з покликом щастя.

Ведуча 1. *«Вітер збиває білий цвіт з дерев. Цвіт лине, лине і закриває закохану пару, далі переходить у густу сніговицю. Коли вона трохи уцухла, видно знов зимовий краєвид, з важким навісом снігу на вітах дерев. Лукаш сидить сам, прихилившись до берези, з сопілкою в руках, очі йому заплющені, на устах застиг щасливий усміх. Він сидить без руху. Сніг шапкою наліг йому на голову, запорошив усю постать і падає, падає без кінця...»*

Ведуча 2. Мавка гине, але тіло її, гинучи, *«засвітилося ясним вогнем»*, *«вільними іскрами вгору злетіло»*. Останній монолог Мавки хоч і сумний, проте оптимістичний, він сповіщає про невмирущість духовного й вічність краси: попіл із водою зростить нове дерево й *«стане початком тоді мій кінець»*.

Мавка

О, не журися за тіло!

Ясним вогнем засвітилось воно,

чистим, палючим, як добре вино,
вільними іскрами вгору злетіло.
Легкий, пухкий попілець
ляже, вернувшись, в рідну землю,
вкупі з водою там зростить вербицю, –
стане початком тоді мій кінець.
Будуть приходити люди,
вбогі й багаті, веселі й сумні,
радощі й тугу нестимуть мені,
їм промовляти душа моя буде.
Я обізвуся до них
шелестом тихим вербової гілки,
голосом ніжним тонкої сопліки,
смутиними росами з вітів моїх.
Я їм тоді проспівую
все, що колись ти для мене співав,
ще як напровесні тут вигравав,
мрії збираючи в гаю...
Грайте ж, коханий, благаю!

Ведуча 1. Мені здається, «Лісову пісню» чудово описує трішки змінена цитата з поеми Ліни Костенко: «Моя любов чолом сягала неба, а він ходив ногами по землі».

Ведуча 2. Поема показує доволі сильне протистояння, і читач з кожною сторінкою переживає та співчуває Мавці. Основна думка – світ урятує краса. Краса, яка виявляється у високій, світлій духовності людини, у її гармонії з природою, у жертвній любові й здатності прощати. Така краса очищає й відроджує людину і світ.

Ведуча 1. Нам потрібно вчитись Лесиному терпінню, любові до людини, вмінню допомагати тому, хто страждає, чекає від нас милосердя і доброти.

Горить, палає на світі вогонь Лесиних пісень, освітлює наші душі, робить їх чистішими, добрішими.

Ведуча 2. «Лісова пісня» запалила не тільки акторів і режисерів драматичних театрів прагненням оживити її на сцені. Вона надихнула композиторів на сюїти і балети, на опери й симфонії. Вона скерувала різьць скульптура, і Мавка постала в бронзі, в майоліці... «Лісова пісня» – це такі зльоти творчого генія, що вищі за них важко собі уявити.

Цікаві факти про «Лісову пісню»

1. У Нечимному (урочище біля села Скулин у Ковельському районі) Леся Українка була лише три дні в 13-річному віці. Тут вона гостювала в свого дядька Лева Скулинського. Дядько Лев знав дуже багато легенд і переповідав їх малій Лесі. Леся захопилася розповідями місцевих жителів, і згодом дивовижно мальовничу природу та казкових істот, які заселили ліси й води, поля й гори описала у «Лісовій пісні».
2. Уперше «Лісову пісню» поставив Державний український драматичний театр (нині Дніпропетровський драматичний театрі ім. Т. Г. Шевченка) у 1918 році. Відтоді драму-феєрію з незмінним успіхом ставлять усі театри України, і не тільки, наприклад, Рижський театр опери та балету.
3. У 1936 році композитор М. А. Скорульський написав балет «Лісова пісня» за однойменною драмою-феєрією Лесі Українки. Прем'єра балету відбулася у 1946 році в Київському театрі опери та балету УРСР імені Тараса Шевченка. З 1958 року балет «Лісова пісня» виконується у постановці балетмейстера В. Вронського.

«Натхненний балет, народжений на цій сцені майже півстоліття тому, став класикою національного музично-театрального мистецтва, школою акторської майстерності для кількох поколінь київських солістів, своєю візитною карткою столичного театру». З величезним успіхом він неодноразово демонструвався в багатьох країнах, зокрема в Румунії, Японії та США. У 2010 році новий театральний сезон Національна опера України відкрила балетом «Лісова пісня», у якому в партії Лукаша вперше виступив прем'єр Королівського балету Великобританії Іван Путро.

4. Твір «Лісова пісня» був тричі екранізований: Лісова пісня (фільм, 1961) – режисер і сценарист Віктор Івченко. Лісова пісня (мультфільм, 1976) – режисер Алла Грачова, сценаристи Алла Грачова і Борис Крижанівський. «Лісова пісня» (фільм, 1981) – режисер і сценарист Юрій Ілленко.

На основі відновлення «Лісової пісні» в хореографії В. Вронського японська корпорація в 1991 році зняла відеофільм «Лісова пісня».

5. Лебединою піснею Софії Караффи-Корбут, непересічної мисткині-графіка, стали ілюстрації до драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня». Зазначається, що художниця графіки проілюструвала десятки творів українських письменників. Над ілюстраціями для «Лісової пісні» Софія працювала чотири роки. Марки «Лукаш і Мавка» та «Русалка і Куць» номіналом 9 гривень мають тираж 130 тисяч примірників. Ці роботи спонукали кількох шанувальників творчості Караффи-Корбут висунути її на здобуття Шевченківської премії.
6. У лютому 2011 року Національний банк України ввів у обіг пам'ятну монету «Лісова пісня» номіналом у 20 гривень, присвячену 100-річчю написання драми-феєрії та 140-річчю від дня народження української поетеси, драматурга, громадської діячки Лесі Українки. 20-гривневу монету виготовлено зі срібла 925-ї проби. Її маса – 62,2 г, діаметр – 50 мм, тираж – 4 000.
7. Вказівник населеного пункту, із Мавкою та Лукашем у головних ролях, розташований у невеличкому селі Чагарі Тернопільської області. Автор цього шедедру відомий скульптор Олексій Степанов.

Життєвий та творчий шлях Лесі Українки

літературна гра

Літературна гра... Вона входить у життя дитини з раннього віку. Граючись, діти глибше пізнають життя, набувають різних навичок і вмінь. Недарма ж гру називають «восьмим дивом світу». Перевтілюючись у персонажів гри, діти стають сміливими і жвавими, вольовими і кмітливими.

Перелік запитань до літературної гри:

1. Назвіть справжнє ім'я, по батькові і прізвище Лесі Українки. (Лариса Петрівна Косач).
2. Коли і де народилася Леся Українка? (25 лютого 1871 р., м. Звягель, нині – Новоград-Волинський).
3. Як називався перший вірш Лесі Українки? («Надія»)
4. Назвіть першу друковану збірку поезій Лесі Українки і коли вона вийшла? (У 1893р. Вийшла в світ перша збірка поезій Л. Українки «На крилах пісень»).
5. Скільки років було Лесі Українці, коли вперше були надруковані її твори? (13 років).
6. Назвіть збірку поезії для дітей («В дитячому крузі»).
7. Яку думу створила 13-річна Леся і хто з українських композиторів поклав на музику слова цієї думи? («Пам'яті Шевченка», М.В. Лисенко.)
8. Який підручник написала 19-річна Леся Українка для своїх молодших сестер? («Стародавня історія східних народів»).
9. Які іноземні мови знала Леся Українка? (У юнацькі роки Леся оволоділа німецькою, французькою, грецькою і латинською мовами. Пізніше вона вивчила англійську, італійську, польську, болгарську та іспанську мови).
10. Ким була мати Лесі Українки? (Ольга Петрівна Косач – українська письменниця, відома під псевдонімом Олени Пчілки).
11. Назвіть вірш, у якому тяжко хвора поетеса мужньо заявляє:
 «Так! Я буду крізь сльози сміятись,
 Серед лиха співати пісні,
 Без надії таки сподіватись,
 Буду жити! – Геть, думи сумні!»
 («*Contra spem spero*»).
12. У назвах яких творів Лесі Українки є слово «казка»? («Давня казка» «Осінь казка», «Казка про Велета»).
13. Чи знаєш ти героїв драми-феєрії «Лісова пісня»? Чий це портрет? «в ясно-зеленій одежі з розпущеними чорними, з зеленим полиском, косами» (Мавка на початку першої дії).
14. Чий це портрет? «гарний хлопець у червоній одежі, з червонястим, буйно розвіяним, як вітер, волоссям, з чорними бровами, з блискучими очима». (Перелесник – дух вогню).
15. Хто кому говорить:
 «Ну, як таки, щоб воля – та
 пропала? Се так колись і вітер пропаде!»
 (Мавка - Лісовику).
16. Хто з героїв драми-феєрії «Лісова пісня» ...не дав зрубати дуб, хоч за нього купці «давали гроші» немалі? (Дядько Лев).
17. Кому з героїв творів Лесі Українки належать ці слова?

«...Як буду вмирати, то прийду, як звір, До лісу, – отут під дубом хай і поховують...» (Дядьку Леву, «Лісова пісня»).

18. Як називається нарис, в якому Л. Українка відобразила свої враження, одержані в с. Косівщина Сумського району? («Весняні співи»).
19. Де лікувалася Леся Українка впродовж 1909-1913 рр.? (в Єгипті).
20. Хто з українських письменників назвав Лесю Українку «дочка Прометея»? (І.Я. Франко).
21. Як називається збірка Л. Українки, яка вийшла вже після смерті поетеси? («Народні мелодії»).
22. У якому році в с. Косівщина був відкритий пам'ятник Л. Українці? (1987 році).
23. Кому з героїв творів Лесі Українки належать ці слова:

«Ой леле! хижу?
То се тут люди будуть? Ой ті люди
з-під стріх солом'яних! Я їх не зношу!
я не терплю солом'яного духу!
Я їх топлю, щоб вимити водою
той дух ненавидний. Залоскочу
тих натрутнів, як прийдуть!»

(Русалці, «Лісова пісня»).

Бібліографія

Про відзначення 150-річчя від дня народження Лесі Українки : Указ Президента України № 32/2021 від 29 січня 2021 року // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/2021#Text>.

Про відзначення 150-річчя з дня народження Лесі Українки : постанова Верховної Ради України № 2286-VIII від 8 лютого 2018 року // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2286-19#Text>.

Іван Франко та Леся Українка: вектор взаємодії : методико-бібліографічні матеріали / ОКЗ "Харківська обласна бібліотека для дітей" – Х., 2016. – 28 с.

Твори

Українка, Леся. Вірші. Драматичні поеми : поезія / Л. Українка ; худ. оформл. І. В. Осіпов. – Х. : Фоліо, 2008. – 351 с. – (Українська класика).

Українка, Леся. Горить мое серце : вірші та поеми / Л. Українка. – К. : ВАТ "Київська правда", 2004. – 464 с.

Українка, Леся. Давня казка : для мол. та сер. шк. віку / Л. Українка ; упоряд. та передм. Л. Ліщинської. – К. : Школа, 2006. – 240 с. : іл. – (Хрестоматія школяра).

Українка, Леся. Квітка на долоні вічності : вибрані твори у 2 томах. Т. 1 / Л. Українка ; пер.: Ю. Кандимов, А. Велієв ; упоряд. В. Басиров. – Львів : Світ, 2012. – 240 с.

Українка, Леся. Лісова пісня. Вибране : [поезії] / Леся Українка. – Х. : Книжковий клуб "Клуб Сімейного Дозвілля", 2019. – 351 с. – (Перлини української класики)

Українка, Леся. Листи : 1903–1913 / Леся Українка ; упоряд. й прим. В. А. Прокіп. – Київ : Комора, 2018. – 733[2] с. : 12 вкл. л. фот. – (Persona).

Українка, Леся. Листи: 1876 – 1897 / Л. П. Українка ; упоряд. В. Прокіп ; авт. передм. В. Агеєва. – К. : Комора, 2016. – 508 с. : 12 вкл. арк. фот. і факс. – (Persona).

Українка, Леся. Листи: 1898–1902 / Л. Українка ; упоряд., авт. прим. В. Прокіп, наук. ред. Л. Мірошниченко. – Київ : Комора, 2017. – 540 с. : 12 вкл. арк. факс. та фот.

Українка, Леся. Нехай мої струни лунають. : вибрані поезії / Л. Українка. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2009. – 224 с.

Українка, Леся. Поезія. Драматичні твори / Л. Українка. – К. : Наукова думка, 2004. – 384 с. – (Бібліотека школяра).

Українка, Леся. Руфін і Прісцилла : драма у 5-ти діях / Л. Українка. – К. : Либідь, 2011. – 200 с. : іл.

Українка, Леся. Стародавня історія східних народів : [перший український підручник з життя народів Давнього Сходу] / Л. Українка. – Репр. видання. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2008. – 256 с.

Українка, Леся. Усі твори в одному томі / Л. Українка ; авт. передм. М. І. Литвинець. – К. : Перун ; К. : Ірпінь, 2008. – 1376 с. – (Поетична полицка "Перуна").

Про життя та творчість письменниці

Григорій Сковорода, Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2012. – 472 с.

Гоян, Ярема Петрович. Милий, ти душу дав мені...: про "Лісову пісню" Лесі Українки: есе / Я. П. Гоян. – 3-тє вид. – К. : Веселка, 2009. – 55 с. – (Урок літератури).

Багаліка, Юлія. Леся Українка: погляд із ХХІ століття / Ю. Багаліка // Українки в історії. – К. : Либідь, 2004. – С. 182–186.

Богдан С. Автопортрет "жінки з косачівського роду" за її листами / С. Богдан // Дивослово. – 2005. – № 2. – С. 64–68.

Богдан С. Свято як елемент епістолярної поведінки Лесі Українки / С. Богдан // Дивослово. – 2012. – № 2. – С. 17–32.

Бричка М. Учимося у Лесі Українки / М. Бричка // Дивослово. – 2013. – № 2. – С. 24 – 29.

Демська-Будзуляк Л. Незабутні. До 135-річчя з дня народження Лесі Українки / Л. Демська-Будзуляк // Слово і час. – 2006. – № 5. – 89

Ільченко О. Хто не жив посеред бурі, той ціни не знає сили... : [дитинство Лесі Українки] / О. Ільченко // Олесь Ільченко про Леонардо да Вінчі, Карла Ліннея, Жюльє Верна, Джона Рокфеллера, Лесю Українку : Грані-Т, 2007. – С. 63 – 76.

Марко В. "Лісова пісня": взаємодія цінностей / В. Марко // Дивослово. – 2011. – № 2. – С. 38–43.

Качуровський І. В. Покірна правді і красі : Леся Українка та її творчість / І. В. Качуровський // Качуровський І. Променисті силуети : лекції, доповіді, статті, есеї, розвідки / І. Качуровський ; авт. передм. М. Ф. Слабошпицький. – К. : Києво – Могилянська академія, 2008. – С. 53 – 87.

Кузьма О. Художнє втілення філософії екзистенціалізму в драматичній поемі Лесі Українки "Одержима" / О. Кузьма // Дивослово. – 2010. – № 2. – С. 25 – 29.

Левчук Т. Утопія/антиутопія в контексті жанрового прогнозування Лесі Українки / Т. Левчук // Слово і час. – 2016. – № 7. – С. 47 – 55.

Токмань Г. Мотив смерті коханої людини в поезії Івана Франка, Лесі Українки, Володимира Свідзинського / Г. Токмань // Дивослово. – 2010. – № 9. – С. 29 – 37.

Матюшкіна Т. Переосмислення "Вічного образу" Ізольди Білокурої в поетичній інтерпретації Лесі Українки / Т. Матюшкіна // Всесвітня л-ра в середніх навч. закл. України. – 2012. – № 1. – С. 54–56.

Мержвинський В. Поетика заголовків драматичних творів Лесі Українки / В. Мержвинський // Слово і час. – 2007. – № 2. – 32 – 40

Мнишек І. Серед степів харківських: Леся Українка і Слобожанщина / І. Мнишек // Слобідський край. – 2021. – № 8. – С. 10–11.

Семененко В. Нетлінність мрій : [історія кохання Л. Українки] / В. Семененко // Семененко В. Невідомі кохання відомих українців / В. Семененко. – Х. : Школа, 2010. – С. 129 – 135.

Чоловіки Лесі Українки: секрети особистого життя великої жінки // Українська літературна газета. – 2020. – № 4. – С. 5.

Розробки уроків

Білоус, Наталя. Леся Українка (Лариса Косач) : інформаційний паспорт навчальної теми : українська література, 10 клас / Н. Білоус // Шкільний бібліотечно-інформаційний центр. – 2014. – № 10. – С. 33–40 : табл.

Данова Л. Кримські мандрівки Лесі Українки : [урок у 10 класі] / Л. Данова // Дивослово. – 2012. – № 2. – С. 33–36.

Деркач, Олена. Двосвіття Мавки і Лукаша у драмі-феєрії "Лісова пісня" Лесі Українки : українська література, 10 клас / О. Деркач // Українська мова і література в школах України. – 2015. – № 5. – С. 46–51. : ил.

Кордонська А. В. Драма-феєрія Лесі Українки "Лісова пісня" : [урок української літератури] / А. В. Кордонська // Все для вчителя. – 2014. – № 10. – С. 68–72

Мосієвська Н. Поетична творчість Лесі Українки : [цикл уроків у 8-му класі з використанням інноваційних технологій] / Н. Мосієвська // Дивослово. – 2010. – № 2. – С. 32 – 35.

Музика Л. Життєвий і творчий шлях Лесі Українки : [конспект уроку] / Л. Музика // Дивослово. – 2012. – № 2. – С. 27–32.

Олійник Г. Д. Стан природи і настроїв людини в поезіях Лесі Українки. Вірш "Давня весна" : [урок] / Г. Д. Олійник // Все для вчителя. – 2017. – № 3. – С. 54 – 56.

Павлів І. "Бояриня" Лесі Українки: трагедія рідного краю на тлі родинного життя героїв : [урок-відкриття у 10 класі філологічного профілю] / І. Павлів // Дивослово. – 2011. – № 2. – С. 5–14.

Рябовол О. М. Леся Українка. Розповідь про поетесу / О. М. Рябовол // Все для вчителя. – 2016. – № 9. – С. 9–10.

Чернійчук В. Служіння музі й народу : образ поета і поезії у творах Лесі Українки "Давня казка" та Овідія "Життя поета" : бінарний урок української та зарубіжної літератур, 8 клас / В. Чернійчук, Л. Костяна // Всесвітня література в сучасній школі. – 2018. – № 9. – С. 12–15.

Шевцова Л. Доба руїни і руїна людських душ : [урок-диспут у 10-му класі за драматичною поемою Лесі Українки "Бояриня"] / Л. Шевцова // Дивослово. – 2010. – № 2. – С. 29 – 31.

Сценарії

Вічнозелений сад поезії : конкурс знавців творчості Лесі Українки // 10 берегинь слова : матеріали про життя і творчість; уривки з художніх творів; сценарії літературних свят / упоряд.: С. Д. Радзіх, Г. З. Злепко. – Х. ; Тернопіль : Ранок, 2010. – С. 17 – 28.

Гаврилюк С. О. Лесин віночок : [сценарій заходу, присвяченого Лесі Українці] / С. О. Гаврилюк // Шкільна бібліотека. – 2011. – № 1. – С. 4–13.

Головій Г. Д. "Ні! Я жива! Я буду вічно жити!" : сценарій літературно-музичної композиції до дня народження Лесі Українки / Г. Д. Головій, О. В. Сметюх // Зарубіжна література в школах України. – 2015. – № 3. – С. 31–33.

Головій Л. Ні! Я жива! Я буду вічно жити! : [літературно-музична композиція] / Л. Головій // Всесвітня л-ра та культура в навч. закл. України. – 2017. – № 2. – С. 16 – 18.

Ізмайлова О. В. І квітнуть мрії поетеси : [сценарій по творчості Лесі Українки] / О. В. Ізмайлова // Шк. бібліотека. – 2012. – № 1. – С. 103–108.

Леськів О. С. Лесина загадка : [літературна вікторина по Лесі Українки] / О. С. Леськів // Шк. бібліотека. – 2012. – № 1. – С. 109–110.

Малярчук Т. В. Безсмертна дочка Прометея : [сценарій про Лесю Українку] / Т. В. Малярчук // Позакласний час. – 2011. – № 1. – С. 15 – 18.

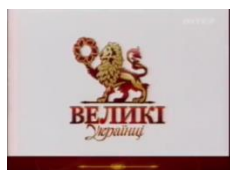
Симчич Н. "На шлях я вийшла ранньою весною..." : [сценарій за мотивами п'єси "Лісова пісня", листів Лесі Українки та спогадів її матері] / Н. Симчич // Шкільний світ. – 2011. – № 29. – С. 39 – 45.

Стрельнікова Л. І. На крилах Лесиних пісень : [сценарій] / Л. І. Стрельнікова // Позакласний час. – 2012. – № 1. – С. 118 – 121.

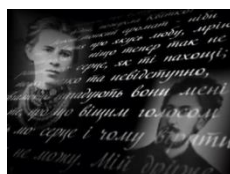
Ходарченко О. "Хотіла б я піснею стати..." : [літературно–музична композиція за творчістю Лесі Українки] / О. Ходарченко, Т. Фоміна // Дивослово. – 2011. – № 2. – С. 27–31.

Шаповалова І. Поетична квітка України : [поетичний ранок, присвячений Лесі Українці] / І. Шаповалова // Почат. шк. – 2017. – № 7. – С. 18 – 19.

Відеосюжети про Лесю Українку

Великі українці: Леся Українка [відеокліп] / Реж. Володимир Ніколаєць // YouTube. 18 грудня 2011 р. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=dlthscIHJKc>.

О, Леся! Українко без догани! [відеокліп] : відеоролик, присвячений відомій українській письменниці та поетесі Лесі Українці / Авт. Алла Глуть // YouTube. 14 листопада 2011 р. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=CDRU4Nydrms>.

“Обличчя української історії. Леся Українка” [відеокліп] : документальний фільм : [біографія та творчість письменниці] // YouTube. 23 жовтня 2013 р. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=KpgJYyyL9zU>.

Вір мені. Леся Українка [відеокліп] : документальний фільм студії ВІАТЕЛ із серіалу “Гра долі” // YouTube. 20 березня 2015 р. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=X1eY2Wqd2k4>.

Леся Українка [відеокліп] : документальний фільм про життя видатної української поетеси Лесі Українки / Реж.-пост. Богдан Голень // YouTube. 23 жовт. 2015 р. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=v6mrp1jrGqY>.

Леся Українка: цікаві факти про письменницю [відеокліп] : [презентація фотографій з субтитрами] // YouTube. 9 лютого 2014 р. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=B0HfZ_aQ36Y.

“Наша Леся (фільм про Лесю Українку)” [відеокліп] / Реж. Л. Поліщук, М. Лукашевич // YouTube. 12 жовтня 2012 р. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=pBDpNb-x36I>.

Зміст

Вступ	3
Міжнародний літературний марафон «Моя Леся Українка»	7
Леся Українка. Життя і творчість талановитої поетеси: поетична альтанка	8
«Хотіла б я піснею стати...»: літературно-музична композиція	15
Цікаві факти про “Лісову пісню”	20
Життєвий та творчий шлях Лесі Українки: літературна гра	21
Бібліографія	23
Відеосюжети про Лесю Українку	26